

Förord

av Göran Heijtz och Jonas Reiner

Årets upplaga av Postmusei Vänners årsbok *Postryttaren* presenteras härmed, årgång 73 i obruten följd sedan 1950. Precis som i tidigare årgångar handlar artiklarna om olika områden som berör post, filateli och posthantering på varierande sätt. I år har de ett ovanligt brett tidsperspektiv, från postgången under Postverkets första tid på 1600- och 1700-talen, till vilka makuleringsstämplar som har använts under det senaste året.

Den inledande artikeln är en av de längre i *Postryttarens* historia – på 63 sidor presenterar Giselher Naglitsch ”Våra äldsta posttaxor – och vad de berättar, utöver portot, om inrättandet av postkontor och postvägar under det svenska Postverkets första 100 år”. Artikeln är en pedagogiskt upplagd presentation av hur Postverkets verksamhet växte fram, när olika postkontor tillkom, hur och vilka vägar posten färdades, och vad det kostade att skicka brev, allt rikt illustrerat med bilder av originaltaxor, försändelser samt med kartor. Det hela avslutas med appendix, dvs. tabeller med de olika posternas avgångar från Stockholm, och taxorna från Stockholm till olika orter i riket och ”provinserna”. Sammanställningen fyller en viktig lucka, då det inte tidigare finns någon samlad presentation för den tidsperioden, medan det har skrivits tre utmärkta böcker av Lennart Ivarsson om våra taxor från 1747 och framåt, utgivna av Postmuseum 2000, 2005 och 2012.

Christer Brunström är en återkommande skribent i *Postryttaren*, och årets bidrag har titeln ”Tryckta men ej utgivna”. Artikeln handlar om frimärken som har framställts,

men som av olika anledningar aldrig har kommit till användning. På sitt speciella kåserande sätt presenterar Brunström exempel från olika världsdelar och, när det är känt, dessutom varför märkena inte kom att ges ut, trots att de var tryckta. Han berättar ibland även om hur de sedan ändå har kommit ut på samlarmarknaden.

”De äldsta svenska vykortet och deras föregångare” presenteras av Göran Heijtz. Här får vi veta det postala brevkortets historia och hur det utvecklades till att även omfatta privata illustrerade kort, dvs. vykort. De äldsta kända svenska vykortet presenteras, och historien om hur olika utföranden efterhand kom i bruk beskrivs och illustreras rikligt. Vykortets genombrott i Sverige kom i samband med Stockholmsutställningen 1897, och från sekelskiftet år 1900 och framåt formligen exploderade skickandet av vykort.

Nästa artikel är årets mest kulturhistoriska. Wayne Donaldson beskriver här ”Ett brev skickat 1801 från Kanton, Kina, med ett fartyg tillhörande Svenska Ostindiska Compagniet”. Brevet, som har skickats med det svenska fartyget *Drottningen* från Kina till England, och sedan vidare till Skottland, har bl.a. postala stämplat och påteckningar. Men det är det omfattande och intressanta innehållet som Donaldson har tolkat och forskat vidare utifrån. Här får vi en inblick i den tidens förhållanden, både i affärsvärlden och privat.

Årets jubilar i *Postryttaren* är ”Stockholms stadshus 100 år”. Med hjälp av frimärken, andra filatelistiska objekt samt vykort, beskriver Göran Heijtz bakgrunden till husets

tillkomst och byggnation, samt presenterar de mest kända lokalerna i byggnaden, och hur de används. Stadshuset och inte minst dess torn och tornspira, har blivit en symbol för huvudstaden, vilket även avspeglas på olika filatelistiska objekt. Husets festsalar har också använts i olika filatelisammanhang, vilket också exemplifieras.

Den nutida posthanteringen behandlas av Lars Kenneth Dahlqvist under rubriken ”Terminalstämplat, handstämplat, ostämplat – Postgångna frimärkta brev under 2021–2022”. Dahlqvist berättar först om de olika postala reformer som genomfördes på 1990-talet, och som ligger till grund för dagens frimärkta försändelser och deras behandling. Därefter beskriver han ingående vilka typer av stämplat som har förekommit under de senaste åren, och när och hur frimärkta brev har stämplats, eller inte. Artikeln är viktig eftersom den dokumenterar en snabbt föränderlig tidsepok, som kom-

mer att bli svår att rekonstruera redan i en snar framtid.

Postryttaren avslutas i sedvanlig ordning med redogörelser för det föregående verksamhetsåret, både för Postmuseum och Postmusei Vänner. I båda fallen blev det åter ett onormalt år, eftersom Postmuseum stängde den 1 april, för att låta genomföra nödvändiga grundförstärkningar av byggnaden, något som tyvärr sedan blev uppskjutet på grund av Rysslands invasion av Ukraina, och den brist på stål som uppstod som en följd därav. Postmusei Vänner genomförde två besök under året, dels på Litografiska Museet i Huddinge under våren, dels i Postmuseums arkiv i Tumba under hösten.

Funderar du själv på att skriva om något som berör post, posthistoria, Postmuseum, filateli eller vykort i en kommande årgång av *Postryttaren*? Hör då gärna av dig till ordföranden, redaktören eller någon i redaktionskommittén.